

**LIMITE IDEOLOGICE ÎN
RECEPTAREA PUBLICISTICII
EMINESCIENE**

Mihaela MOCANU¹

Oana BELDIANU²

**IDEOLOGICAL LIMITATIONS OF
EMINESCU’S JOURNALISTIC WORK
RECEPTION**

Mihaela MOCANU³

Oana BELDIANU⁴

Rezumat: Insuficient cunoscută publicului larg și parțial cercetată de exegeză, publicistica complinește universul creației eminesciene într-o imagine unitară. Fără a avea intenția unei supralicitări a valorii publicisticii eminesciene, considerăm că analiza rolului pe care îl joacă Eminescu în autonomizarea limbajului publicistic românesc în cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea și a contribuției sale la îmbogățirea mijloacelor de expresie ale limbii române literare contribuie la formarea unei percepții *in integrum* a ceea ce reprezintă geniul eminescian. Identificarea și analiza unor etichete anexate gazetarului Eminescu, etichete care sunt tot atâtea măști ce pervertesc imaginea jurnalistului, împiedicând accesul la adevărata problematică a publicisticii eminesciene reprezintă firul Ariadnei în textul nostru. Măștile de „reacționar”, „naționalist”, „xenofob” și „antisemit” sunt argumentate și demontate prin recursul la manuscrisele poetului și la literatura de specialitate. Considerăm că o lectură critică a “măștilor” atribuite jurnalistului eminescian subliniază pericolele unor grile de interpretare care eludează orizontul social-istoric în care se înscriu textele.

Cuvinte-cheie: Eminescu, publicistică, măști, semioză.

Abstract: Insufficiently known by the public and only partially studied by the exegesis, the journalistic work fulfils the universe of Eminescu’s creation into a unitary image. Without the intention of heightening the value of Eminescu’s journalistic work, we consider that the analysis of the role played by Eminescu in the process of creating an autonomous Romanian journalistic language during the second half of the 19th century and of his contribution to enriching the expression means of the literary language would mark an important step in building a clear perception upon Eminescu’s genius. The identification and the analysis of some labels attached to the publicist Eminescu, labels which have evolved into masks that debase the publicist’s image, by blocking the access to the real essence of Eminescu’s journalistic work, represent the Ariadne’s clew in our text. The „retrograde”, „nationalist”, „xenophobe” and „anti-Semite” masks are argued and taken down by referring to the poet’s manuscripts and to the treatises. We consider that a critical reading of the „masks”, which had been ascribed to the journalist Eminescu, underlines the dangers that could be generated by an interpretation grille, which eludes the socio-historical horizon of the texts.

Keywords: Eminescu, journalistic work, masks, semiosis

---

¹ **CS drd.**, Departamentul de Cercetare Interdisciplinară în Domeniul Științelor Umaniste, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

² **CS III dr.**, Departamentul de Cercetare Interdisciplinară în Domeniul Științelor Umaniste, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași.

³ **Researcher**, Human Research Department, University “Alexandru Ioan Cuza” Iași, România.

⁴ **PhD**, Human Research Department, University “Alexandru Ioan Cuza” Iași, România.

1. Cadru general

Demersul nostru vizează identificarea și analiza unor etichete care au fost anexate de-a lungul timpului gazetarului Eminescu, etichete care sunt tot atâtea măști ce pervertesc imaginea jurnalistului, împiedicând accesul la adevărata problematică a publicisticii eminesciene. Lăsate pentru multă vreme într-un con de umbră, articolele publicate de poet în presa vremii au generat controverse aprinse în exegeza românească, generând judecăți de valoare care au la bază, de multe ori, excerpte tendențioase din corpul articolelor. Plecând de la premisa că Eminescu nu are nevoie de apărarea nimănui și că laudele sau criticile la adresa lui nu știrbesc cu nimic valoarea operei sale, considerăm că o lectură critică a “măștilor” atribuite jurnalistului eminescian subliniază pericolele unor grile de interpretare care eludează orizontul social-istoric în care se înscriu textele.

Imanentă ființei umane, după cum sugerează și etimologia (*persoană* < lat. *persona* = “mască de teatru”), ideea de mască răspunde dimensiunii histrionice a omului, îndeplinind funcții extrem de variate: camuflare, deghizare, travestire, transfigurare, metamorfoză, mediere, ocrotire, mistificare ș.a. Johan Huizinga asociază masca dimensiunii ludice a existenței umane, ca semn al transcenderii biologicului, dar și ca „triumf al variabilității împotriva rigidității” (Huizinga 1977: 9).

Conceptul de *mască* este vehiculat, de cele mai multe ori, în legătură cu termeni precum *iluzie*, *contrafacere*, *ficțiune*, asociați analizei raportului omului cu lumea și alteritatea, a relației dintre esență și aparență. Corelativul *formă-conținut*, *interior-exterior*, *autenticitate-falsitate*, *clar-obscur* circumscriu tot atâtea valențe ale procesului de semioză pe care îl pune în joc simbolul măștii. În analiza noastră, acordăm întâietate accețiunii de contrafacere a conceptului de *mască*, de

1. Background

Our approach aims to identify and analyze some labels which have been attached over time to the journalist Eminescu, labels which are as many masks perverting the image of the journalist, thus preventing the access to the real problems of Eminescu’s journalistic work. Left for long in obscurity, the articles published by the poet in the press of his time have generated heated controversies within the Romanian exegesis, generating value judgements often based on tendentious excerpts from the corpus of his articles. Assuming that Eminescu does not need anyone’s defence and that praise or criticism do not diminish in any way the value of his work, we believe that a critical reading of the “masks” assigned to the journalist Eminescu underlines the dangers of interpretation frameworks which elude the social-historical horizon in which the texts are embedded.

Intrinsically human, as the etymology suggests it (*person* < lat. *persona* = “theatrical mask”), the idea of mask meets the histrionic dimension of man, performing very different functions: camouflage, disguise, disguising, travesty, transfiguration, metamorphosis, mediation, protection, deception, etc. Johan Huizinga associates the mask with the ludic dimension of human existence, as a sign of transcending biology, but also as a “triumph of variability against rigidity” (Huizinga 1977: 9).

The concept of *mask* is circulated, most often in connection with terms such as *illusion*, *counterfeit*, *fiction*, in association with the analysis of the relation of the human being to the world and the otherness, of the relationship between essence and appearance. The correlatives *form-content*, *interior-exterior*, *authenticity-falseness*, *clearness-obscurity* circumscribe as many facets of the semiotic process triggered by the symbol of the mask. In our analysis, we give priority to the concept of *mask* understood as counterfeiting, perversion / concealment of the essences which lie in the world of meanings proposed by Eminescu’s journalistic work.

pervertire/camuflare a esențelor care rezidă în lumea de sensuri propusă de publicistica eminesciană.

2. Jurnalistul – o nouă fațetă a personalității creatoare eminesciene

În literatura de specialitate se consideră că între eul poetic și eul gazetăresc fractura este atât de adâncă, încât se poate vorbi de o nouă față a lui Eminescu pe care ne-o relevă publicistica. Departe de imaginea luciferică construită de creația poetică, publicistica eminesciană, printr-o aparentă sciziune între eul poetic și eul gazetăresc, pare a contura o imagine diferită a creatorului. Dincolo de diferențele de expresie și de conținut, justificabile în contextul apartenenței la domenii variate de cunoaștere, creația literară și publicistica eminesciană prezintă însă evidente elemente de continuitate, de interferențe tematice și de expresie, intuite de Perpessicius, care declara profetic în 1972: „Istoricii literari și esteticienii vor stabili într-o bună zi cât de unitară a fost existența materială și sufletească a poetului, câtă prezență artistică și ideologică este în articolul său de ziar ca și în poema cea mai hieratică...” (Eminescu 1972: 47).

O analiză contrastivă a limbajului politic și a limbajului poetic eminescian surprinde zona de suprapunere a acestora, dar și mărcile specifice.

Gazetar angajat, receptiv la problemele epocii, extrem de acid și intransigent cu ceilalți, dar și cu sine însuși, Eminescu se prezintă, în ciorna unei scrisori rămasă în manuscris, adresată directorului unui ziar (probabil Iosif Vulcan): „Nu sunt scriitor de meserie, n-o zic asta ca să vă fac atenți asupra acestor rânduri, ci a vă da a înțelege că numai nescriind încă pân-acum prin jurnale, nu mi-am putut netezi simțământul sub vorbe linse și lucii.” (Ms. 2257, 785r-185v). Este exprimată în aceste rânduri una dintre primele profesii de credință pe care poetul le face în spațiul gazetăriei, dar și promisiunea unui verb care sparge barierele lingvistice curente în epocă, manierismul,

2. The journalist – a new facet of Eminescu's creative personality

In the specialized literature it is considered that the fracture between the poetic self and the journalistic self is so deep that one can speak of Eminescu's new face revealed to us by his publishing. Far from the Luciferian image built by the poetic creation, Eminescu's journalistic work seems to outline a different image of the creator based on an elusory split between the poetic self and the journalistic self. Apart from differences in expression and content, justifiable in the context of their belonging to various fields of knowledge, Eminescu's literary and journalistic creations still contain obvious elements of continuity, of thematic and expression interferences which were apprehended by Perpessicius who prophetically declared in 1972: "Literary historians and aestheticians will one day establish how unitary the material and spiritual existence of the poet was, how much artistic and ideological presence lies in his newspaper as well as in the most hieratic poem (...)" (Eminescu 1972: 47).

A contrastive analysis of Eminescu's political and poetic language captures their overlapping area, in addition to their specific markers.

Engaged journalist, sensitive to the problems of his epoch, extremely acid and intransigent with others and with himself, Eminescu introduces himself in the draft of a letter which remained unpublished and which was addressed to the editor-in-chief of a newspaper (probably Iosif Vulcan): "Nu sunt scriitor de meserie, n-o zic asta ca să vă fac atenți asupra acestor rânduri, ci a vă da a înțelege că numai nescriind încă pân-acum prin jurnale, nu mi-am putut netezi simțământul sub vorbe linse și lucii." (Ms. 2257, 785r-185v). These lines express one of the first professions of faith which the poet makes in the journalistic field, as well as the promise of a word which breaks away with the conventional language barriers of that time, the mannerism, the clichés, in favour of an objective and courageous expression. The shift from the

clișeele, în favoarea unei expresii obiective și curajoase. Distanțarea de stilul gazetăresc cultivat până atunci se face simțită atât prin diversitatea temelor abordate, care ating probleme esențiale pentru politica țării, cât și prin forma de prezentare - expresia jurnalistică fiind diferită de patosul și retorismul specific gazetăriei secolului al XIX-lea. Lectura articolelor evidențiază apelul permanent la surse de autoritate în domeniile abordate, folosirea constantă a paremiologiei românești și străine în construirea demersurilor argumentative, refuzul oricărei înregimentări politice care i-ar fi pervertit scrisul, respectul față de adevărul istoric și critica severă la adresa clasei politice aservite intereselor Marilor puteri.

Primele manifestări gazetărești ale poetului datează din perioada studiilor vieneze, când începe să colaboreze la publicații ale românilor din Imperiul austro-ungar precum „Albina”, „Telegraful” sau „Viața românească”. În vârstă de 20 de ani, tânărul student nu poate rămâne indiferent la problemele românilor aflați sub dominație străină, considerați tolerați în propria țară, și se înscrie în cercurile studențești, militând pentru independența națională. Primele sale articole cu subiect politic, semnate cu pseudonimul Varro, prezintă situația românilor din Imperiu: *Să facem un congres* („Federațiunea”, III, nr. 33, 5/17 aprilie 1870), *În unire e tăria* („Federațiunea”, III, nr. 34, 10/22 aprilie 1870) și *Ecuilibrul* („Federațiunea”, III, nr. 38, 22 aprilie/4 mai 1870). Textele debutului lasă să se întrevadă siguranța polemistului din articolele de mai târziu și verbul virulent: „Ungurii nu sunt superiori în nimica națiunilor cu cari locuiesc la un loc; și acest palat de spume mincinoase cu care au înșelat Europa e, de aproape privit, forma ridicolă a unor pretențiuni ridicole. Kant numește ridicolul risipirea spontană a unei așteptări mari într-o nimică întregă, adică: parturiunt montes, nascitur ridiculus mus” (Eminescu 1980: 95).

journalistic style previously cultivated is obvious both through the diversity of the topics dealt with, which point to key issues for national politics, and through the presentation form – since the journalistic expression is distinct from the pathos and rhetoric specific to the nineteenth century journalism. The reading of his articles highlights the permanent use of reliable sources in the discussed areas, the constant use of Romanian and foreign paremiology in the construction of his argumentative reasoning, the refusal of any political affiliation which would have perverted his writing, the respect for historical truth and the severe criticism against politicians loyal to the interests of the Great Powers.

The poet’s first journalistic manifestations date back to the period of his studies in Vienna, when he begins to collaborate with publications of the Romanians from the Austro-Hungarian Empire such as “Albina” (The Bee), “Telegraful” (The Telegraph) and “Viața românească” (The Romanian Life). Being 20 years old at that time, the young student could not remain indifferent to the problems of the Romanians under foreign domination, who were considered “tolerated” in their own country, and thus got enrolled in student circles fighting for national independence. His first articles on political issues, signed with the pseudonym Varro, depict the situation of the Romanians in the Empire: *Let us make a congress* (“Federațiunea”/ The Federation, III, no. 33, 5 / the 17th of April 1870), *The strength lies in the union* (“Federațiunea” / The Federation, III, no. 34, 10/the 22th of April 1870) and *The Equilibrium* (“Federațiunea” / The Federation, III, no. 38, the 22nd of April / the 4th of May 1870). The texts of his debut give an indication of the poise of the polemicist from later articles and of his virulent verb: “Hungarians are not at all superior to the nations with whom they live together, and the palace of lying froth with which they have deceived Europe is, when closely looked at, the ridiculous form of ridiculous claims. Kant called ridiculous the spontaneous waste of high expectations for absolutely nothing, that is:

Laboratorul activității desfășurate de gazetar în această perioadă se reflectă în manuscrise, în care regăsim, alături de transcrieri din tratate de specialitate, prelucrări succesive ale textelor destinate tiparului. Acribia, resimțită în spațiul creației literare, devine o constantă și în cadrul activității jurnalistice a poetului. Pasiunea pentru gazetărie se simte în fiecare literă a articolelor eminesciene, în ciuda unor afirmații întâlnite în manuscrise: „Sunt strivit, nu mă mai regăsesc și nu mă mai recunosc. Aștept telegramele Havas ca să scriu, iar scriu de meserie, scrie-mi-aș numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc” (apud Călinescu 1986: 147).

Asemenea însemnări au generat ipoteza că gazetăria reprezintă principala cauză a nefericirii poetului, unul dintre elementele care vor contribui la declanșarea bolii de mai târziu. În volumul memorialistic *Amintiri*, Ioan Slavici mărturisește implicarea totală a poetului în activitățile pe care le desfășura și exigența pe care o manifesta în elaborarea textelor: „Ca scriitor Eminescu strica multă hârtie, căci făcea multe corecturi mai ales în ceea ce privea alegerea vorbelor și ținea să dea la tipografie manuscriptul curat și citeț. (...) Împrejurul mesei lui de scris era deci mereu plin de hârtii rupte” (Slavici 1998: 138).

Fără a fi om politic, Eminescu prezintă și analizează, documentat și rece, viața politică românească din cea de-a doua jumătate a veacului al XIX-lea; intră în dialog cu societatea contemporană și cu istoria, privește cu ochi critic moravurile politicienilor și propune soluții pentru situația economică și politică a țării. Articolele sale oferă o imagine a societății românești în pragul epocii moderne, reflectând prefacerile sociale, economice și politice prin care trece țara. Discursul politic eminescian oferă nu numai o imagine dinamică a vieții social-politice și a raporturilor de forță de pe scena politică a vremii, dar și o mostră a discursului jurnalist specific epocii, a limbajului

parturiunt montes, ridiculus mus nascitur” (Eminescu 1980: 95).

The laboratory of the work carried out by the journalist during this period is reflected in his manuscripts, in which we find, along with transcripts from specialized treatises, successively edited versions of the texts meant to be published. The meticulousness obvious in the field of literary creation becomes a constant in the journalistic work of the poet. His passion for journalism can be felt with every single letter of Eminescu's articles, despite some statements found in the manuscripts: “I'm crushed, I do not any longer find myself and do not any longer recognize myself. I'm waiting for Havas telegrams to write, to write as a job – how I would write my name on my grave and wish I would have never come to life” (apud Călinescu 1986: 147).

Such notes have generated the hypothesis that journalism was the main cause of unhappiness for the poet, and one of the elements which would contribute to the later onset of his disease. In the volume of memorials *Memories*, Ioan Slavici acknowledges the poet's full involvement in the activities that he had been undertaking and the exigency that he demonstrated when drafting his texts: “As a writer, Eminescu was wasting a lot of paper, since he was making several corrections especially regarding his choice of words, and he was keen on submitting the manuscript clean and legible to the printer. (...) Thus, around his writing table torn paper was always abundant” (Slavici 1998: 138).

Without being a politician, Eminescu describes and analyzes, in a documented and cold style, the Romanian political life from the second half of the nineteenth century; he enters into dialogue with contemporary society and history, he critically scrutinizes the mores of the politicians and proposes solutions to the economic and political situation of the country. His articles provide a snapshot of the Romanian society on the threshold of the modern age, reflecting the social, economic and political transformations that the country

politic și a stilului argumentativ utilizat de gazetarii timpului.

3. Orizonturi ale receptării

În analiza publicisticii eminesciene, exegeza eludează de multe ori conținutul articolelor, fiind atrasă mai mult de amănunte biografice sau de impactul unor formule-șoc (*antisemit, xenofob, naționalist, reacționar*) adoptate *ad-litteram*, fără verificări în planul scrisului eminescian. Excerptarea unor fragmente din corpul articolelor și coroborarea acestora cu diverse însemnări din manuscrise conduc la pervertirea imaginii jurnalistului, prin anexarea unor șabloane interpretative perpetuate de-a lungul timpului, care împiedică instaurarea unei lecturi autentice a publicisticii poetului. Judecățile de valoare oscilează între adulație și blam, conducând fie la o fetișizare sau o supraevaluare a creației publicistice eminesciene, fie la o contestare vehementă a acesteia. Atât atitudinea adulatorie, encomiastică, cât și cea de denigrare, de tăgăduire a oricărei valori a publicisticii, sunt periculoase, obliterated înțelegerea în marginea textului.

Trecerea în revistă a principalelor „măști” atașate gazetarului Eminescu și prezentarea factorilor care au determinat aceste judecăți de valoare evidențiază diferențele de receptare înregistrate de-a lungul timpului și prejudecățile care guvernează interpretarea textelor. Pornind de la concepția social-politică a lui Mihai Eminescu, așa cum se concretizează în articolele sale, se conturează diferite ipostaze ale jurnalistului Eminescu, însoțite de tot atâtea acuze, dintre care cele de reacționarism, naționalism, xenofobie și antisemitism sunt cele mai frecvente, proliferându-se până astăzi.

3.1. *Eminescu-reacționar*

Aprecierea de „reacționarism”, vehiculată de la Dobrogeanu-Gherea la E. Lovinescu, a acționat ca un factor inhibitor

was going through. Eminescu’s political discourse provides not only a dynamic picture of the socio-political life and of the power relations in the political arena of that time, but also a sample of the journalistic discourse specific to that period, of the political language and argumentative style used by the journalists of those years.

3. Horizons of reception

In the analysis of Eminescu’s journalistic publications, the exegesis often circumvents the content of his articles, being attracted more by the small biographical details or by the impact of shocking formulae (*anti-Semitic, xenophobic, nationalist, reactionary*) adopted *ad litteram*, without confronting them with Eminescu’s writings. The extraction of fragments from the corpus of articles and their corroboration with various scraps from the manuscripts lead to perverting the image of the journalist, through the annexation of interpretative templates perpetuated over time, which prevent the establishment of a genuine reading of the poet’s journalistic work. The value judgements range from adulation to reprehension, leading either to a fetishization and an overestimation of Eminescu’s journalistic creation or to its vehement opposition. Both the adulatory, eulogical attitude, and the denigration, the denial of any value assigned to his journalistic publications are dangerous, since they obstruct a close-to-the-text understanding.

The review of the main “masks” attached to the journalist Eminescu and the presentation of the factors which determined these value judgements highlight the reception differences recorded over time and the prejudices that govern the interpretation of his texts. Based on Mihai Eminescu’s socio-political conceptions, as reflected in his articles, different aspects of the journalist Eminescu are outlined, accompanied by as many accusations, among which those of reactionism, nationalism, xenophobia and anti-Semitism are the most common and still persist nowadays.

pentru analizele ulterioare ale gazetăriei, fiind construită pe refuzul jurnalistului în ceea ce privește alinierea țării noastre la realitățile Occidentului, cu preponderență atunci când intrau în relație de incompatibilitate cu valorile și specificul național. Adoptând o atitudine critică față de persoanele pentru care cunoștințele însușite în Occident devin principii absolute, ignorând determinările istorice ale fenomenelor, Eminescu sprijină preluarea „formelor noi”, din afară, doar atunci când acestea răspund unor nevoi interne și sunt adaptate realităților țării noastre. Jurnalistul se înscrie în linia deschisă de Titu Maiorescu care condamnă graba nejustificată în preluarea formelor occidentale, fără a se fi pregătit în prealabil, prin educație și culturalizare, terenul pentru asimilarea acestora. Referindu-se la viziunea jurnalistului asupra progresului, așa cum este reflectată în proza sa politică, Zigu Ornea, remarcând atitudinea potrivnică înnoirilor capitaliste, acuză poetul de credința în „himera unei Români eminamente rurale, admitând – în extremis – acele ramuri industriale care puteau prelucra produse agrare” (Ornea 1997: 9-12). Aceeași concepție o împărtășește și Garabet Ibrăileanu când afirmă că poetul-gazetar este un exponent al răzeșimii și al breslașilor care privește cu mefiență spre înnoirea structurilor (Ibrăileanu 2001: 160).

Eticheta de reacționar, anexată mai întâi de ziaristii de la „Românul”, suscită răspunsul lui Eminescu care notează în 17 august 1879, în „Timpul”: „Maniera noastră de-a vedea e pe deplin modernă: pentru noi statul e un obiect al naturii care trebuie studiat în mod individual, cu istoria, cu obiceiurile, cu rasa, cu natura teritoriului său, toate acestea deosebite și neatârând câtuși de puțin de la liberul arbitru al indivizilor din cari, într-un moment dat, se compune societatea. De aceea, dacă tendințele și ideile noastre se pot numi reacționare, epitet cu care ne gratifică adversarii noștri, această reacțiune noi n-o

3.1. Reactionary Eminescu

Findings of “reactionism” circulated from Gherea Dobrogeanu to E. Lovinescu, have acted as a factor deterring further analysis of the journalistic work, and were built on the refuse of the journalist regarding the alignment of our country to the realities of the West, chiefly when they came into a relation of incompatibility with the national values and character. Adopting a critical attitude towards the persons for whom the knowledge acquired in the West turned into absolute principles, who were ignoring the historical determinations of phenomena, Eminescu supports the adoption of “new forms”, from the outside, only when they answer to domestic needs and when they are adapted to the realities of our country. The journalist follows the track opened by Titu Maiorescu who condemned the undue haste in taking up Western forms, without a previous preparation for their assimilation, through education and literacy. Referring to the journalist’s view on progress, as reflected in his political prose, Zigu Ornea – noticing the attitude of opposition to capitalistic renewals – accuses the poet of believing in the “chimera of a purely rural Romania, admitting – in extremis – those industries which could process agricultural products” (Ornea 1997: 9-12). The same approach is also shared by Garabet Ibrăileanu when he asserts that the poet-journalist is a representative of the ceorls and of the guild members, who suspiciously regards the renewal of structures (Ibrăileanu 2001: 160).

The reactionary label attached first by the journalists from “Românul” (The Romanian), triggers Eminescu’s response, who writes on August the 17th, 1879, in “Timpul” (The Time): “Our perspective is fully modern: for us, the state is an object of nature which has to be studied individually, considering its history, traditions, race, and the nature of its territory, all of which are outstanding and not in the least dependent on the free will of individuals of whom, at some point in time, the society is composed. Therefore, if our tendencies and ideas can be called reactionary, epithet which

admitem decât în înțelesul pe care i-l dă fiziologia, reacțiunea unui corp capabil de a redeveni sănătos influențelor stricătioase a elementelor străine introduse înlăuntrul său (s.n.)” (Eminescu 1989: 315).

Pornind de la afirmația gazetarului, în construirea demersului său argumentativ, Theodor Codreanu subliniază că acuza de reacționar pare „să fi culminat după moartea poetului în anii proletcultismului, dar mai cu seamă în perioada postdecembristă” (Codreanu 2010: 60) și consideră mai profitabilă transformarea acestui „defect” al publicisticii eminesciene într-o calitate, prin reconsiderarea semantică a termenului „reacționar” în sensul pe care ni-l sugerează însuși poetul: de a reacționa împotriva progresului asumat de liberali, atunci când acesta are consecințe dezastruoase pentru țară.

Un alt element care sprijină eticheta de reacționar îl reprezintă „mitul vârstei de aur”, prezent în poezie și constant în corpul articolelor. Eminescu evocă frecvent domnia lui Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Matei Basarab, personalități istorice considerate elemente de referință pentru epocile de strălucire din istoria națională: „Pe noi ne ajunge în întunericul în care ne aflăm o rază din vremea lui Mircea cel Bătrân și a lui Ștefan cel Sfânt, pe noi ne ajunge încă amintirea lui Mateiu Basarab...” (Eminescu 1989: 361). Permanent termen de referință pentru prezent, trecutul glorios apare ca un leitmotiv în publicistica eminesciană. Conștient însă de imposibilitatea unei întoarceri a vechilor stări de lucruri, jurnalistul notează în 9 decembrie 1882: „Nu restabilirea trecutului; stabilirea unei stări de lucruri oneste și sobre, iată ținta la care se mărginește oricine din noi” (Eminescu 1985b: 237). Paseismul lui Eminescu a furnizat mereu argumente celor care i-au atașat poetului eticheta de reacționar, ignorând că reacționarismul acestuia se traduce printr-o admirație constantă față de trecutul istoric, conceput

our opponents grant us, we accept this reaction in no other meaning than that given in physiology, that is the reaction of a body able to regain health despite the damaging influences of the foreign elements inserted inside it” (Eminescu 1989: 315).

Starting from the journalist’s assertion when building his argumentative approach, Theodor Codreanu underlines the fact that the accusation of reactionism seems “to have culminated after the poet’s death, in the Proletkult years, but especially in the post-December 1989 period” (Codreanu 2010: 60) and considers as more advantageous the transformation of this “defect” of Eminescu’s journalism into a quality, by means of a semantic reconsideration of the term “reactionary” in the sense that the poet himself suggested: to react against the progress undertaken by the Liberals, when it had disastrous consequences for the country.

Another element supporting the reactionary label is the “golden age myth” present in his poetry and constantly appearing in the corpus of his articles. Eminescu often evokes the reign of Mircea the Old, Steven the Great, Matei Basarab – historical figures considered as the benchmarks of the illustrious ages of national history: “Into the darkness in which we find ourselves, we are reached by a ray from the time of Mircea the Old and Saint Stephen, we are still reached by the memory of Mateiu Basarab...” (Eminescu 1989: 361). Standing as a permanent term of reference for the present, the glorious past appears as a leitmotiv in Eminescu’s publishing. However, being aware of the impossibility of a return of the old state of things, the journalist wrote on December the 9th, 1882: “It is not the restoration of the past, but the establishment of a fair and sober state of affairs, this is the mere goal that everyone of us aims at” (Eminescu 1985b: 237). Eminescu’s attachment to the past has always been a source of arguments for those who attached the label reactionary to the poet, ignoring that his reactionism consists of a constant admiration for the historical past, conceived as a source of models and solutions

ca sursă de modele și soluții pentru prezent, prin grija pentru conservarea tradițiilor naționale, prin dezamăgirea produsă de oamenii și de realitățile timpului său, precum și prin convingerea că progresul se poate realiza doar prin valorificarea experiențelor înaintașilor.

3.2. *Eminescu naționalist*

Veacul al XIX-lea aduce în prim plan o problemă stringentă pentru majoritatea popoarelor europene: problema statului național. În acest context, naționalismul românesc reprezintă o reacție la prefacerile economice, politice, sociale și culturale prin care trece țara în această perioadă. Într-o epocă în care o mare parte a teritoriului național se află încă sub dominație străină, când cele două principate unite își câștigă independența doar după războiul din 1877, când România se află sub permanenta amenințare a luptei pentru supremație a marilor imperii vecine, naționalismul eminescian, înscris în contextul luptei pentru independență a neamului românesc, impune interpretarea într-o nouă cheie.

Militând pentru apărarea ființei naționale, pentru promovarea valorilor autohtone, Eminescu consideră istoria și limba națională factori esențiali în păstrarea identității de neam, căci amenințarea marilor Puteri vizează nu numai configurația teritorială, ci și valorile și credințele autohtone. În acest context, insistența cu care gazetarul revine asupra unificării ortografiei și a cultivării limbii naționale își găsește justificare în dragostea acestuia pentru neamul românesc. În viziunea lui, limba națională constituie premisa fundamentală pentru o cultură și o civilizație proprie, astfel încât „limba și spiritul, limba și naționalitatea sunt pentru Eminescu aproape sinonime” (Storfa 2003: 28). Apărător al națiunii române și al valorilor naționale, denunțând pericolul influențelor externe, gazetarul combate în paginile de ziar cosmopolitismul, considerând că numai în și prin limbă se

for the present, of the concern for preserving national traditions, of the disappointment caused by the people and the realities of his time, as well as of the conviction that progress can only be achieved by turning to good account the experiences of ancestors.

3.2. Nationalist Eminescu

The nineteenth century brings to the fore a stringent problem for most European nations: the problem of the nation-state. In this context, Romanian nationalism is a reaction to the economic, political, social and cultural transformations which our country goes through during this period. In an era when much of the national territory is under foreign domination, when the two principalities united win their independence only after the war of 1877, when Romania is still under the permanent threat of the fight for supremacy between the great neighbouring empires, Eminescu's nationalism, embedded in the context of the fight for independence of the Romanian people, requires a novel interpretation.

Advocating the protection of the national being, the promotion of native values, Eminescu considers national history and language as the key factors in keeping the identity of the nation, since the threat of the Great Powers does not only target the territorial configuration, but also the indigenous values and beliefs. In this context, the insistence with which the journalist keeps coming back to the unification of orthography and to the cultivation of the national language finds its justification in his love for the Romanian people. In his view, the national language is the fundamental premise for their own culture and civilization so that “the language and the spirit, the language and the nationality are almost synonymous for Eminescu” (Storfa 2003: 28). As a defender of the Romanian nation and of national values, denouncing the threat of external influences, the journalist refutes cosmopolitanism in the pages of a newspaper, considering that only in and through language the national character, the nationality can be

păstrează specificul național, naționalitatea; că doar prin limbă națiunea își exprimă ideile și sentimentele, se prezintă caracterul poporului și ceea ce îl deosebește de alte popoare. Subliniind că „naționalismul eminescian” trebuie citit prin grila contextului social-istoric al epocii, Alexandru Sereș afirmă: „Naționalismul său nu e funciar, ci contextual, folosit aproape exclusiv ca armă împotriva liberalismului, pe care poetul-ziarist îl combate machiavelic, urmărind cu obstinație scopul său – apărarea valorilor conservatorismului” (Sereș 2000: p. 39).

În măsura în care naționalism înseamnă susținerea ideii naționale, într-o epocă în care câștigarea independenței de stat era încă un deziderat, Eminescu corespunde acestei imagini, dar revendicarea lui de către legionari ca simbol al naționalismului extremist nu poate fi generată decât de o grilă ideologică de interpretare.

3.3. *Eminescu xenofob*

Acuzația de xenofobie se află în strânsă legătură cu teoria „păturii superpuse”, expusă de Eminescu în articolele sale, și care ilustrează poziția economică a jurnalistului. Critica la adresa pătrunderii dominației străine exprimă în fond temerea gazetarului în ceea ce privește pierderea identității naționale, iar raportarea la contextul social-istoric al epocii devine și în acest caz imperioasă pentru a putea înțelege afirmațiile dure ale jurnalistului: „Dar ce mai la deal la vale? Orice etnolog străin, german ori francez, a recunoscut și va recunoaște că, în cea mai mare parte, pătura superpusă acestui popor e neromână. Neromână nu cu legea civilă, nu cu dreptul public, nu cu constituția, ci cu neamul și cu obiceiurile rele. Atât de străini încât nu le e cu putință nici de a înțelege pe român, precum acesta îi ocolește și nu vrea să-i înțeleagă pe ei” (Eminescu 1985a: 277).

Se regăsește aici ideea că adeziunea la viața spirituală a poporului român și împărtășirea aceluiași valori și credințe sunt

preserved, that it is only through language that the nation expresses its ideas and feelings, that the people expresses its nature and what distinguishes it from other peoples. Stressing the fact that “Eminescu’s nationalism” should be read through the lenses of the socio-historical context of those times, Alexandru Sereș states: “His nationalism is not inherent, but contextual and used almost exclusively as a weapon against liberalism, against which the poet-journalist fights in a Machiavellian fashion, stubbornly pursuing his goal – the protection of the values of conservatism” (Sereș 2000: p. 39).

To the extent that nationalism means the support of the national idea in an era when state independence was still a dream, Eminescu reflects this image, but his reclaim by the Legionnaires as a symbol of extreme nationalism cannot be generated by anything else than an ideological framework of interpretation.

3.3. Xenophobic Eminescu

The accusation of xenophobia is closely related to the theory of the “superposed stratum”, expounded by Eminescu in his articles, and illustrates the economic position of the journalist. The criticism of foreign domination penetration actually expresses the fear of the journalist regarding the loss of national identity, and analysing the social and historical context of the epoch becomes imperative in this case too, in order to understand the journalist’s harsh statements: “But the long and the short of the matter is that any foreign ethnologist, German or French, recognized and will recognize that, for the most part, this nation’s superposed stratum is non-Romanian. Non-Romanians not by civil law, not by public law, not by the constitution, but by nation and bad habits. So foreign they are that is not possible for them to understand the Romanian, in the same way in which the Romanian avoids them and does not want to understand them” (Eminescu 1985: 277).

Here one can find the idea that adherence to the spiritual life of the Romanian people and

mai importante decât originea, decât cetățenia.

Joachim-Peter Storfa identifică o „concepție maniheistă” a lui Eminescu, potrivit căreia tot ce este românesc este calificat drept frumos și bun, în vreme ce străinismul este în totalitate negativ (Storfa 2003: p. 39). Responsabili de starea jalnică a țării sunt în special două nații, evreii și grecii cărora, ori de câte ori se impune, jurnalistul le recunoaște meritele: „Nu toți pungășii pe cari i-au adus fanarioții, nu toți Cârjaliii și Caragialâii, nu toate stârpiturile Fanarului și ale Orientului, nu toți bandiții lui Pazvan și Ypsilant pot pretinde a fi din societatea romană”(Eminescu 1985b: 351).

Al. Oprea subliniază că numai la o lectură grăbită a articolelor lui Eminescu și prin eludarea contextului social-istoric textele poetului pot fi bănuite de xenofobie (Oprea 1983: 164). Repudierea „străinismului” este tot o dovadă a interesului față de problemele țării și a grijei pentru situația grea a țărănimii. Pătura superpusă este alcătuită, potrivit jurnalistului, din elemente alogene, mai vechi, care se „acclimatizaseră” în societatea românească, și din imigrări din imperiile vecine. Elementele autohtone, extrem de puține, reprezintă în principal persoane care au urcat în ierarhia socială pe căi ilicite și nu prin meritele personale. Marea majoritate a populației este formată din țărâtime și ea riscă să fie sufocată prin îngroșarea păturii de funcționari pe care trebuie să o susțină. Pericolul previzionat este transformarea țării într-o zonă de polarizare a populațiilor neproductive din marile imperii. Învinuit de gazetarii de la „Românul” de situare pe poziții rasiale, Eminescu răspunde acestora, și, implicit, detractorilor de mai târziu: „Nu cerem și nu voim, precum insinuă «Românul», exterminarea cu sabia a elementelor hibride. Dar ceea ce pretendem pozitiv e ca asemenea elemente să nu fie determinante, domnitoare în statul român. Nu ne opunem dacă ele se vor hrăni prin muncă proprie,

sharing the same values and beliefs are more important than the origin or than the nationality.

Joachim-Peter Storfa identifies a “Manichaeian conception” expressed by Eminescu, according to which everything that is Romanian qualifies as beautiful and good, while foreignism is entirely negative (Storfa 2003: p. 39). Responsible for the dilapidated state of the country are mainly two nations, the Jews and the Greeks whose merits are acknowledged by the journalist, whenever necessary: “It is not all the cutpurses brought by the Phanariotes, not all the Cârjalii, not all the untimely born of the Phanar and of the East, not all Ypsilanti’s and Pazvan’s bandits can claim to belong to the Romanian society” (Eminescu 1985b: 351).

Al. Oprea highlights that only at a hasty reading of Eminescu’s articles and by ignoring the socio-historical context, the poet’s texts may be suspected of xenophobia (Oprea 1983: 164). The repudiation of “foreignism” is yet another illustration of the interest for the problems of the country and of the preoccupation with the plight of the peasantry. According to the journalist, the superposed stratum consists of older, alien elements, “acclimatized” to the Romanian society, and of immigrants from the neighbouring empires. The very few autochthonous elements are mainly people who have climbed up the social ladder illegally and not through personal merit. The vast majority of the population is made up of peasants and it risks being suffocated by the thickening stratum of officials that it must support. The foreseen danger is the transformation of the country in an area of polarization of the unproductive populations of large empires. When accused by the journalists from “Românul” (The Romanian) of assuming a racist stance, Eminescu replies to them, and hence, to later detractors: “We do not request and do not wish, as insinuated by “Românul” (The Romanian), the extermination by sword of hybrid elements. But what we do claim is that such elements should not be decisive and ruling in the Romanian state. We do not oppose

dar nu exploatând munca altora. Nu avem nimic de zis dacă Serurie se va ocupa cu cinstita cismărie, Bosnagi cu zidăria. Dar în capul unui stat român nu se cade să vedem aproape exclusiv numai oameni străini, incapabili de-a pricepe geniul poporului nostru și, până la un grad oarecare, incapabili de a-l iubi și de a-l cruța" (Eminescu 1985a: 324).

Aceasta este atitudinea constantă a jurnalistului, pentru care, orice amestec din afară, nu poate decât să împiedice evoluția naturală, firească, a realităților sociale, economice și politice interne și să înăbușe specificul național.

3.4. *Eminescu antisemit*

Privind antisemitismul românesc în contextul mai larg al celei de-a doua jumătăți a veacului al XIX-lea, în strânsă legătură cu situația din alte țări ale Europei, Joachim-Peter Storfa consideră fenomenul imigrației evreiești în România relativ nou în această perioadă, fiind favorizat, pe de o parte, de condițiile precare de viață ale populației evreiești din Rusia și Polonia, iar pe de altă parte, de înlăturarea restricțiilor comerciale din Principate (Storfa 2003: p. 57). În contextul în care, în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, creșterea demografică a evreilor este mai mare decât a românilor, ajungând să fie majoritari în orașe precum Dorohoi, Fălticeni, Botoșani, Iași, neliniștea populației este perfect motivată. În acest context, Eminescu își intensifică polemicile și criticile la adresa evreilor. În urma congresului de la Berlin (1878), care acordă drepturi egale tuturor locuitorilor țării, indiferent de confesiune, atitudinea antisemitică se amplifică. Construită fiind în primul rând pe rațiuni de ordin economic și politic, problema evreiască se află în centrul atenției. Judecat prin prisma îngrijorării poetului privind soarta națiunii române, antisemitismul eminescian trebuie reconsiderat: „Pe baza publicațiilor sale nu i se poate reproșa lui Eminescu că ar fi un antisemit pur-sânge și

to their earning their bread through their own labour, but not by exploiting other people's work. We have nothing to say against Serurie's honest shoemaking, or Bosnagi's masonry. But it is inappropriate to see the Romanian state led almost exclusively by strangers unable to grasp the genius of our people and, to a certain degree, unable to love and to spare it" (Eminescu 1985: 324).

This is the constant attitude of the journalist, for whom any external interference cannot but hinder the organic, natural development of social, economic and domestic political realities and suppress the national character.

3.4. Anti-Semitic Eminescu

Looking at Romanian anti-Semitism against the broader context of the second half of the nineteenth century, in close liaison with the situation of other European countries, Joachim-Peter Storfa considers the phenomenon of Jewish immigration to Romania to be relatively new in this period, being elicited on the one hand by the poor living conditions of the Jewish population in Russia and Poland, and, on the other hand, by the removal of trade restrictions in the principalities (Storfa 2003: p. 57). Given that, in the second half of the nineteenth century, the Jewish population growth is higher than that of the Romanians, the former becoming the majority in cities such as Dorohoi, Fălticeni, Botoșani, Iași, public anxiety is perfectly justified. In this context, Eminescu is intensifying his polemics and criticism of the Jews. Following the Berlin Congress (1878) which granted equal rights to all the inhabitants of the country, regardless of religion, the anti-Semitic attitude is amplified. Being built primarily on economic and political reasons, the Jewish problem is at the heart of the attention. Judged in the light of the poet's concern about the fate of the Romanian nation, Eminescu's anti-Semitism should be reconsidered: "Based on his publications, one cannot accuse Eminescu of being a pure-blooded anti-Semite and of trying to prove the

că ar încerca să dovedească inferioritatea biologică a evreilor, pentru ca apoi să deducă din aceasta o politică a nimicirii. (...) Îngrijorarea sa principală o constituiau situația socială și consecințele unei masive imigrări evreiești în Moldova” (Storfa 2003: 63).

În sprijinul nostru vine însuși poetul care subliniază în articolele sale că este departe de a-i urî pe evrei, preocupat fiind mai degrabă de instinctul de conservare al nației din care face parte. Anul 1881 este anul în care Eminescu dedică un număr impresionant de articole chestiunii evreiești, intrând în polemică cu unele ziare evreiești precum „Fraternitate”, „Cumpăna” sau „Apărătorul”. Astfel de texte au făcut ca eticheta de antisemit să fie aplicată consecvent jurnalistului, cu oscilații între catalogare fără apel și nuanțări ale poziției adoptate de acesta. A declara antisemit pe autorul articolului *În contra maltratării evreilor*, publicat în „Curierul de Iași”, la 29 septembrie 1876, pare, cel puțin la prima vedere, o nedreptate, chiar dacă jurnalistul emite adesea afirmații extrem de dure la adresa evreilor, reproșându-le refuzul de a se adapta la specificul țărilor în care se stabilesc, precum și natura îndeletnicirilor economice. Totuși gazetarul nu este exclusivist în judecarea evreilor, declarându-se în repetate rânduri împotriva violenței față de aceștia, și laudând meritele lor în plan economic. Trebuie subliniat că, de cele mai multe ori, judecățile de valoare asupra publicisticii eminesciene sunt influențate de orizontul ideologic al interpreților, un exemplu concludent în acest sens fiind Zigu Ornea, editor, critic, istoric literar, publicist și scriitor român de origine evreiască, care dedică o mare parte din activitatea sa identificării unor tendințe antisemite în creația scriitorilor români și care formulează critici vehemente la adresa lui Eminescu.

Apreciind că antisemitismul eminescian este mai mult o atitudine fiziocratică față de „clasa sterilă”, G. Călinescu își exprima

biological inferiority of Jews in order to subsequently derive from this a policy of destruction. (...) His primary concern focused on the social situation and on the consequences of a massive Jewish immigration to Moldova” (Storfa 2003: 63).

The poet himself confirms our argument by highlighting in his articles the fact that he is far from hating the Jews, being concerned more with the instinct of preservation of the nation to which he belongs. 1881 is the year in which Eminescu devotes an impressive number of articles to the Jewish matter, entering into polemics with some Jewish newspapers such as “Fraternitate” (Brotherhood), “Cumpăna” (The Balance) or “Apărătorul” (The Defender). Such texts led to the systematic labelling of the journalist as anti-Semite, with oscillations between the classification without appeal and adding nuances to the position adopted by him. To declare as an anti-Semite the author of the article *Against the maltreatment of the Jews*, published in “Curierul de Iași” (Iași Courier), on the 29th of September 1876, seems to be, at first glance at least, an injustice, even if the journalist often issued extremely harsh statements against the Jews, reproving their refusal to adapt to the specific of the countries where they settled as well as the nature of their economic crafts. Yet the journalist is not exclusivist in prosecuting Jews, since he repeatedly declared himself as standing against the violence towards them, and praised their economic merits. It should be noted that, in most cases, the value judgements on Eminescu’s journalistic works are influenced by the ideological horizon of the interpreters, a conclusive example in this respect being Zigu Ornea, a Romanian editor, critic, literary historian, journalist and writer of Jewish origin, who devotes much of his work to the identification of anti-Semitic tendencies in the creation of Romanian writers and who vehemently criticises Eminescu.

Considering that Eminescu’s anti-Semitism is more a physiocratic attitude toward the “sterile class”, G. Călinescu expressed the hope that things will become clearer in this regard

speranța că lucrurile se vor clarifica în această privință (Călinescu 1946: p.75). Din păcate, la peste un secol de la moartea poetului, asemenea etichete sunt încă prezente în exegeza eminesciană.

Concluzii

Fiecare dintre măștile care i-au fost atribuite jurnalistului – împreună și considerate separat – poartă amprenta ancorării ideologice a interpreților. Lipsa unei situații în context a operei eminesciene determină distanțarea de lumea de sensuri pe care poetul o creează în permanență, iar întoarcerea la textul eminescian, din prisma epistemei caracteristice epocii noastre și cu conștientizarea presupuzițiilor care domină receptarea, oferă șansa unei reevaluări a semnificatului publicisticii eminesciene. Demersul hermeneutic, înțeles ca dialog productiv al interpretului cu opera, are ca prim obiectiv decelarea întrebărilor fundamentale la care răspund articolele poetului, dincolo de aplicarea unor grile procustiene de lectură. O perspectivă integratoare asupra publicisticii eminesciene, prin corelarea multiplelor dimensiuni ale actului de comunicare actualizate, are avantajul de a reduce subiectivismul unor perspective univoce, mistificatoare. Apelul constant la conținutul/substanța articolelor oferă condițiile de obiectivare a interpretării jurnalistice eminesciene, ferind-o de judecăți de valoare *ad libitum* care exced marginile textului. Fără ca suprapunerile dintre eul poetic și eul jurnalistic să fie totale, confruntarea celor două ipostaze ale creatorului permite conturarea unei viziuni integratoare asupra celui numit „omul deplin al culturii române”.

Mulțumiri. Studiul a fost finanțat din Fondul Social European de către Autoritatea de Management pentru Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013 [POSDRU/6/1.5/S/25 și POSDRU/89/1.5/S/49944].

(Călinescu 1946: p.75). Unfortunately, more than a century after the poet's death, such labels are still present in the exegesis of Eminescu.

Conclusions

Each of the masks which have been ascribed to the journalist – considered both together and separately – bears the imprint of the ideological anchoring of his interpreters. The lack of a contextualization of Eminescu's work triggers a detachment from the world of meanings that the poet permanently creates and the return to Eminescu's text, in the terms set by the episteme characteristic of our age and with the awareness of the assumptions that dominate the reception, provides an opportunity to significantly re-evaluate the signified of Eminescu's journalistic publication. The hermeneutic approach, understood as a productive dialogue between the interpreter and the work under study, has the primary objective of the detection of fundamental questions addressed by the poet's articles, beyond the application of Procustian reading frameworks. By linking multiple actualized dimensions of the communication act, a holistic view of Eminescu's journalistic publications has the advantage of reducing the subjectivity of some univocal, mystifying perspectives. The constant resort to the content / substance of the articles fulfil the conditions for an objective interpretation of Eminescu's journalistic works, protecting it against *ad libitum* value judgements that exceed the text. Even if there is no complete overlapping between the poetic self and the journalistic self, the confrontation of the two facets of the creator fosters the outline of an integrative perspective on the one called “the accomplished man of Romanian culture”.

Acknowledgements. This study was funded by the Sectorial Operational Program „The Development of Human Resources” through the projects: “Development opportunities for doctoral research career paths flexible” [POSDRU/6/1.5/S/25] and “Development of

Bibliografie:

A. Izvoare:

- Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. IX, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1980].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. X, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1989].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XI, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1984].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XII, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1985a].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XIII, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1985b].

B. Literatură secundară

- Călinescu, G., *Eminescu la ordinea zilei*, în „Națiunea” din 28 aprilie, p.35-38 [1946].
Călinescu, G., *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura Minerva, [1986].
Codreanu, Theodor, *Polemici incorecte politic*, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet, [2010].
Dobrogeanu-Gherea, C., *Studii critice*, București, E.S.P.L.A, [1956].
Ibrăileanu, Garabet, *Spiritul Critic în Cultura Românească*, Iași, Editura Tipo Moldova, [2001].
Lovinescu, Eugen, *Istoria civilizației române moderne*, București, Editura Științifică, [1972].
Noica, Constantin, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, Editura Eminescu, [1975].
Oprea, Al., *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, București, Editura Minerva, [1983].
Ornea, Zigu, *Publicistica eminesciană de la „Timpul”*, în „România literară”, nr. 23, p. 9, [1997].
Paleologu, Al., *Cum stăm cu Eminescu*, în „Viața Românească”, nr. 1, p. 27-28, [2000].

the innovation capacity and increase of the research impact through postdoctoral programs” [POSDRU/89/1.5/S/49944].

Bibliography:

A. Primary sources:

- Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. IX, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1980].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. X, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1989].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XI, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1984].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XII, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1985a].
Eminescu, Mihai, *Opere*, vol. XIII, Ediția Perpessicius, București, Editura Academiei [1985b].

B. Secondary literature

- Călinescu, G., *Eminescu la ordinea zilei*, în „Națiunea” din 28 aprilie, p. 35-38 [1946].
Călinescu, G., *Viața lui Mihai Eminescu*, București, Editura Minerva, [1986].
Codreanu, Theodor, *Polemici incorecte politic*, Râmnicu-Sărat, Editura Rafet, [2010].
Dobrogeanu-Gherea, C., *Studii critice*, București, E.S.P.L.A, [1956].
Ibrăileanu, Garabet, *Spiritul Critic în Cultura Românească*, Iași, Editura Tipo Moldova, [2001].
Lovinescu, Eugen, *Istoria civilizației române moderne*, București, Editura Științifică, [1972].
Noica, Constantin, *Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești*, București, Editura Eminescu, [1975].
Oprea, Al., *În căutarea lui Eminescu gazetarul*, București, Editura Minerva, [1983].
Ornea, Zigu, *Publicistica eminesciană de la „Timpul”*, în „România literară”, nr. 23, p. 9, [1997].
Paleologu, Al., *Cum stăm cu Eminescu*, în „Viața Românească”, nr. 1, p. 27-28, [2000].
Sereș, Alexandru, *Naționalismul lui Eminescu*, în „Familia”, nr. 4, p. 38-40, [2000].

Sereș, Alexandru, *Naționalismul lui Eminescu*, în „Familia”, nr. 4, p. 38-40, [2000].

Slavici, Ioan, *Amintiri*, Editura Viitorul Românesc, Deva, [1998].

Storfa, Joachim-Petre, *Scrierile politice ale lui Mihai Eminescu*, București, Ed. Paideia, [2003].

Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu 1877-1883, 1888-1889*, București, Editura Minerva, [1996].

Slavici, Ioan, *Amintiri*, Editura Viitorul Românesc, Deva, [1998].

Storfa, Joachim-Petre, *Scrierile politice ale lui Mihai Eminescu*, București, Ed. Paideia, [2003].

Vatamaniuc, D., *Publicistica lui Eminescu 1877-1883, 1888-1889*, București, Editura Minerva, [1996].